

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної
роботи Наталія МИХАЛЬЧЕНКО
28 серпня 2024 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА
ступінь бакалавра
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

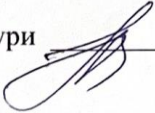
Миколаїв – 2024

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Родіонова Інна Григорівна, доцент кафедри української мови і літератури, кандидат філологічних наук, доцент.

Програму схвалено на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол від «26» серпня 2024 року №1

Завідувач кафедри української мови і літератури (Лілія РУСКУЛІС)

Програму погоджено навчально-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від «27» серпня 2024 року №12

Голова навчально-методичної комісії (Ольга ДЕМ'ЯНЕНКО)

Програму погоджено навчально-методичною радою університету

Протокол від «27» серпня 2024 року №11

Голова навчально-методичної ради (Наталія МИХАЛЬЧЕНКО)

Анотація

Головна мета курсу «Вступ до літературознавства» – сприяти оволодінню студентами основами фахової теоретико-літературознавчої підготовки. Дисципліна має підготовчий характер, покликана систематизувати відомості з теорії літератури й підготувати студентів до сприйняття вузівських літературознавчих дисциплін.

У процесі вивчення дисципліни «Вступ до літературознавства» студенти оволодівають навичками самостійного аналізу художніх напрямів, течій, видів і жанрів літератури, індивідуальних художніх стилів у теоретичному і практичному, синхронічному й діяхронічному аспектах, основами віршознавчого аналізу та знаннями найважливіших філологічних вітчизняних і світових наукових шкіл; набувають уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом літературознавства, самостійно обґрунтовувати й здійснювати різнорівневе дослідження літературного твору певної доби, виявляти риси взаємовпливу в українському та світовому літературно-мистецькому контексті; здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі філологічної освіти та динаміки її розвитку.

Ключові слова: аналіз, галузі літературознавства, система літературних родів, видів, жанрів, художній образ та його види, зміст і форма, композиція, сюжет і фабула, художня мова, літературний процес, традиції та новаторство, версифікація.

Summary

The main purpose of the "Entry to literary studies" course is to promote students' mastery of the basics of professional theoretical and literary training. The discipline has a preparatory nature, designed to systematize information on theories of literature and prepare students for the perception of university literary disciplines.

In the studying process of the "Entry to literary studies" discipline students master the analysis skills of artistic courses, trends, types and genres of literature, individual artistic styles in theoretical and practical, synchronic and diachronic aspects, basics of poetic analysis and knowledge of major philological sciences; acquire the ability to operate with modern categories of literary science, substantiate and influence various explorations of a literature work of a certain reach, identify features of interaction in the Ukrainian and world literary and artistic context; ability to show knowledges of the modern scientific paradigm in the field of philological education and the dynamics of its development.

Key words: analysis, literary science fields, system of literature genres, types, genres, artistic image and its types, content and form, composition, plot and story, artistic language, literature process, traditions and innovation, versification.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Вступ до літературознавства» укладено відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література)» підготовки бакалаврів спеціальності «014 Середня освіта (Українська мова і література)».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: специфіка літератури як виду мистецтва, поетика, формозмістова єдність художнього твору та система літературних родів, видів, жанрів.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія української та зарубіжної літератури», «Мовознавство», «Філософія», «Історія», «Естетика», «Фольклористика», «Психологія», «Логіка».

1. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1. 1. Метою викладання навчальної дисципліни «Вступ до літературознавства» є закріплення знань з теорії літератури, вдосконалення навичок наукового аналізу художніх творів різних родів, видів та жанрів.

1. 2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Вступ до літературознавства» є: навчити студентів аналізувати художній твір як вид мистецтва; допомогти розібратися в основних закономірностях літературного процесу; поглибити уявлення про основні типологічні форми сучасного неklasичного і класичного вірша; сформулювати зацікавленість до науково-дослідної праці та практичного використання здобутих знань.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. *Знає* сучасні філологічні засади навчання української мови та літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні; *доводить* конкретними прикладами зв'язок між розділами мовознавства і одиницями різних рівнів системи мови, *пояснює* мовний і мовленнєвий матеріал, *вміє* сам і *навчає* учнів користуватися словниками різних типів.

ПРН 2. *Пояснює* особливості розвитку української мови та літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; *порівнює* мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.

ПРН 5. *Застосовує* різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури; *характеризує* тенденції, етапи і особливості літературного процесу різних країн у різні епохи, визначає світоглядно-естетичну специфіку літературних течій і напрямів; *аналізує* твір за його ознаками і в контексті епохи, *називає* жанрові особливості твору, оперуючи термінологією.

ПРН 6. *Використовує* гуманістичний потенціал української мови та літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.

ПРН 7. *Володіє* особистісно орієнтованим, діяльнісним, компетентнісним та іншими сучасними підходами до викладання української мови та літератури, застосовує український та міжнародний досвід навчання здобувачів освіти.

ПРН 8. *Вміє* складати конспекти уроків різних типів, у тому числі для проведення у дистанційному режимі; *оцінює* ефективність навчальних матеріалів та вміє адаптувати їх до конкретного освітнянського контексту; *обирає* педагогічні технології, методи і прийоми навчання, а також методи тестування відповідно до цілей і завдань навчання і контролю з урахуванням конкретного педагогічного контексту; *володіє* методами й методиками діагностування навчальних досягнень здобувачів освіти з української мови та літератури; *уміє* здійснювати педагогічний супровід.

ПРН 10. *Має* критичне мислення, творчо використовує вітчизняний і закордонний навчальний досвід, власну навчальну та професійно-дослідницьку діяльність у процесі формування стратегії саморозвитку та професійного самовдосконалення, знає мовно-літературний контекст та реалізує його в освітньому процесі.

ПРН 14. *Уміє* критично опрацьовувати джерела і здійснювати самостійний науковий пошук, у тому числі і з використанням емпіричних методів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК2. Здатність до розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК3. Здатність усвідомити, критично осмислити й узагальнити досвід національного державотворення; висвітлювати специфіку становлення й розвитку історії України.

ЗК4. Здатність оперувати знаннями, що репрезентують зміст філософії як науки.

ЗК6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, до комунікації іноземною мовою за предметною спеціальністю.

ЗК7. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ЗК8. Здатність діяти автономно, приймати обгрунтовані рішення у професійній діяльності і відповідати за їх виконання, діяти відповідально і свідомо на основі чинного законодавства та етичних міркувань (мотивів).

ЗК9. Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; здобувати навички й уміння, необхідні для виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК12. Здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я, вести здоровий спосіб життя, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку.

ЗК13. Здатність поважати різноманітність і мультикультурність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

ЗК14. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових студіювань у виданнях різної категорії; самостійного провадження науково-дослідницької роботи; репрезентації отриманих результатів на наукових заходах на засадах принципів академічної доброчесності.

II. Фахові:

ФК1. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.

ФК2. Здатність забезпечувати навчання учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички в області предметної спеціальності.

ФК4. Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.

ФК5. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання.

ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу.

ФК 11. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей з особливими освітніми потребами; здатність створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі інклюзивної освіти.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Природа і сутність літератури як виду мистецтва. Специфіка художньої літератури. Поняття про літературний твір, властивості та функції художнього твору. Художньо-образне мислення письменника. Літературознавство серед інших наукових дисциплін. Галузі літературознавства.

Тема 2. Літературний процес. Закономірності розвитку літератури. Традиції і новаторство. Літературні типи творчості (античний міфологізм, середньовічний символізм та алегоризм, бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, модернізм та постмодернізм). Літературний стиль і стильові різновиди. Індивідуальний стиль письменника. Художній метод. Літературний напрям. Течія. Види художньої взаємодії.

Тема 3. Аналіз літературного твору. Різновиди аналізу. Принципи та методи. Вимоги до літературознавчого аналізу. Формозмістова єдність художнього твору. Тема та ідея художнього твору, тенденційність, проблематика. Конфлікт та його види.

Тема 4. Форма художнього твору. Композиція. Сюжет та позасюжетні елементи, фабула. Види художнього образу за класифікаціями. Засоби творення художнього образу. Мовні засоби художнього твору. Тропи: прості та складні. Засоби комічного. Засоби поетичного синтаксису, їх художні функції. Фоніка, художні функції звукопису. Фоносимволіка. Символіка барви і слова. Роди, жанри й видові форми літератури. Особливості визначення родової належності літературного твору. Аналіз видової і жанрової своєрідності твору. Система епічних жанрів. Жанрова система драматургії. Жанровий поділ лірики. Жанрові різновиди двородових форм. Система жанрів позародових форм. Складні випадки генологічного аналізу.

Тема 5. Принципи ритмічної організації художньої мови. Засоби емоційної виразності вірша. Дослідження власне віршової композиції. Аналіз семантики, метра і ритму. Елементи ритмотворення: рядок, наголос, стопа, пауза, рима та способи римування. Клаузула та її види. Види рим. Римотворчі функції рим. Римування: суміжне або парне, перехресне, кільцеве або охопне, тернарне. Стопа. Основні особливості стопи, її види. Двоскладові стопи та трискладові. Анакруза. Повні й неповні стопи. Різностопові розміри. Логаеди. Цезура.

Тема 6. Строфа та її види. Класифікація строф (прості і складні). Звичайні строфи: моностих, дистих, терцет, катрен, пентина, секстета, септима, октаверс, нонаверс, дециверс. Специфічні різновиди віршів. Добір прикладів поетичних творів з різними видами строф і визначення їх віршованого розміру. Походження віршування. Системи віршування. Метричне віршування. Силабічне віршування. Силабо-тонічна система. Схема визначення віршового розміру. Народне віршування. Розмовний, речитативний та пісенний вірші. Логічний наголос. Українські народні типи ритмів (коломиїковий вірш, шумка, колядка, ритм думи). Трансформація народнопісенної ритміки. Літературний тонічний вірш.

3.Рекомендована література

Базова

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства [Текст]: навч. посіб. Київ: Академія, 2011. 334 с.
2. Білоус П. В. Теорія літератури: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ: Академвидав, 2013. 328 с.
3. Водяна П. М. Основи віршування: навч. посіб. для студ. філол. спец. Миколаїв. держ. пед. ун-т. 2-ге вид., доп. Миколаїв: Миколаїв. держ. пед. ун-т., 2002. 92 с.
4. Вступ до літературознавства. Хрестоматія / Упорядник Н. І. Бернадська. Київ: «Либідь», 1995. 256 с.
5. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підруч. / за наук. ред. О. Галича. Київ: Либідь, 2001. 488 с.
6. Павличко С. П. Теорія літератури Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 664 с.
7. Ситченко А., Родіонова І. Корпус навчально-методичних матеріалів до дисциплін літературознавчого циклу. Ч.2.: навч.- метод. посіб. /за заг. ред. І. Г. Родіонової. Миколаїв: Іліон, 2021. 168 с.
8. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства [Текст]. Київ: Правда Ярославичів, 1998. 448 с.

Допоміжна

1. Безпечний І. Теорія літератури. Київ: Смолоскип, 2009. 388 с.
2. Данильцова У. Д. Літературні терміни. Словник-довідник. Київ: А.С.К., 2004. 224 с.
3. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поезика. Дрогобич: ВФ «Відродження», 2008. 488 с.
4. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури. Київ: Академія, 2010. 256 с.
5. Іванишин В., Іванишин П. Пізнання літературного твору: метод. посіб. для студ. і вчителів. Дрогобич: «Відродження», 2003. 56 с.
6. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 376 с.
7. Качуровський І. Метрика. Київ: Либідь, 1994. 120 с.
8. Качуровський І. Строфіка. Київ: Либідь, 1994. 272 с.
9. Качуровський І. Фоніка. Київ: Либідь, 1994. 168 с.
10. Кирилюк З. Характер – основа образу літературного героя. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. № 5. С. 45-48.
11. Ключек Г. Енергія художнього слова Збірник статей. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. 447 с.
12. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ ст. Київ: Либідь, 1993. 232 с.
13. Літературознавчий словник-довідник. (Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін.) Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
14. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. (Авт.-укл. Ю.І. Ковалів). Т. 1. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 608 с., Т.2. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
15. Наєнко М. Українське літературознавство. Школи. Напрями. Тенденції. Київ: ВЦ «Академія», 2001. 355 с.
16. Пахаренко В. Художнє слово. Короткий нарис практичної поезики. *Українська мова та література*. 2001. № 40. С. 42.
17. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. К: Ленвіт, 2004. 304 с.
18. Словник тропів і стилістичних фігур. / автор-укладач В. Ф. Святовець. Київ: Академія, 2011. 172 с.
19. Фролова К. Цікаве літературознавство. Київ: Освіта, 1991. 108 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: самостійна робота студента, створення індивідуального мультимедійного проекту, презентацій, контрольна робота.